

DESPRE SLUJBA LITIEI ȘI A BINECUVÂNTĂRII PÂINILOR

Ieromonah Petru Pruteanu // www.teologie.net

1. Este foarte important să facem distincție între „slujba Litiei” și cea „a binecuvântării pâinilor și vinului” – distincție făcută atât de Tipic, cât și de Minei. Faptul că în cadrul Privegherii ele se fac împreună, nu înseamnă că ele reprezintă un tot întreg. Există momente când ele se fac și separat¹, iar obiceiul de a numi pâinea binecuvântată și stropită cu vin drept „litie”², denotă o anumită neînțelegere a cultului ortodox.

a) **Litia** (λιτή = rugăciune de mijlocire sau de cerere³) este slujba care în prezent constă din rugăciunea „Mântuiește, Dumnezeule, poporul Tău...” (cu invocarea mijlocirii sfinților), alte cereri ale diaconului și o rugăciune de plecare a capetelor rostită de protos. Slujba își are originea în Mănăstirea Sfântul Sava de lângă Ierusalim. Conform informațiilor istorico-liturgice, după Ectenia cererilor (care însemna la un moment dat sfârșitul Vecerniei), monahii ieșeau din biserică pentru a se închina la mormântul Sfântului Sava, cântând imne în cinstea acestui sfânt (de unde și provin stihirile hramului, iar mai târziu ale praznicului). Întreaga slujbă se făcea în afara bisericii, iar mai târziu în pridvor (numit la greci și „lition”). Cererile erau alese în funcție de necesitățile concrete ale comunității (și nu erau careva ectenii fixe), iar monahii cântau în continuu „Doamne miluiește”. O Litie asemănătoare se săvârșea și în cadrul Utreniei din Postul Mare, numai că fără ieșire la mormântul Sfântului Sava, ci în biserică. În prezent, atunci când Litia se săvârșește în cadrul Utreniei (după Evanghelie, înainte de Canoane), ea are o formă prescurtată, constând din rugăciunea „Mântuiește, Dumnezeule, poporul Tău...” și ecfonisul. Într-o zi liturgică

---

¹ În Sâmbăta Mare, de exemplu, binecuvântarea pâinilor și vinului (fără grâu și untdelemn) se face după Liturghie, fără nicio legătură cu Litia. Despre aceasta a se vedea studiul nostru: *Artosul pascal și pâinea numită „paști”*, disponibil pe saitul nostru.

² Nici denumirea grecească a slujbei - ἄροκλασία – nu este adecvată, întrucât în vechime termenul era rezervat doar euharistiei.

³ Rușii numesc „Litie” și slujba Trisaghionului pentru cei adormiți, dar aceasta nu intră în preocupările studiului de față.

se poate face o singură Litie: dacă s-a făcut în cadrul Vecerniei, nu se mai face și la Utrenie; însă cele mai multe zile din an nu au Litie.

b) În prezent, după rugăciunile Litiei (din cadrul Vecerniei Mari) se cântă Stichoavna, iar în acest timp clericii și credincioșii intră în biserică și ocupă locurile lor. În mijlocul bisericii sunt pregătite **cinci pâini și puțin vin pentru binecuvântare**. Pe lângă pâini și vin se mai pune puțin grâu și un pahar cu ulei, dar rostul binecuvântării acestor nu este clar înțeles și s-a perpetuat în cărțile noastre dintr-o greșeală pe care dorim să o elucidăm. Trebuie să știm că prin sec. VI-XII, la Mănăstirea Sfântului Sava de lângă Ierusalim, Litia și binecuvântarea pâinilor avea loc în felul următor: spre sfârșitul Vecerniei Mari, monahii ieșeau din biserică în procesiune (cântări, laude și rugăciuni = *λιτή*) pentru a se închina la mormântul Sf. Sava și la alte moaște și paraclise care sunt în mănăstire, apoi mergeau la hambar și binecuvântau mai multe pâini (puse în coș) și o anumită cantitate de vin, care tot acolo era tăiată apoi adusă în biserică pentru a fi servită de monahi pentru a rezista la toată Privegherea.⁴ Atunci când la hambar erau aduse roade noi de grâu, untdelemn sau alte produse, acestea erau binecuvântate ca mulțumire⁵ (așa cum noi, de exemplu, binecuvântăm strugurii la Praznicul Schimbării la Față). După toate aceste procesiuni, monahii intrau în biserică și în timp ce ascultau citirea Prologului (înaintea celor 6 Psalmi de la începutul Utreniei), serveau câte o bucată de pâine și un pahar de vin care se aducea fiecăruia spre întărire. Indicația tipiconală din data de 8 septembrie (când este prima Priveghere din anul bisericesc) de a binecuvânta grâu și untdelemn odată cu pâinea și vinul, nu înseamnă că acestea erau binecuvântate anul împrejur, fără vreun scop concret. Nu avem nici un argument istoric, logic sau teologic de a binecuvânta grâu și

---

⁴ Cantitatea acestora nu era una simbolică, ci în funcție de numărul monahilor și nevoia de întărire. Obiceiul de a binecuvânta anume 5 pâini și doar puțin vin este destul de târziu, din sec. XIV-XV, când slujba de binecuvântare a pâinilor a căpătat un sens simbolic, legat de minunea înmulțirii celor 5 pâini de către Mântuitorul Hristos în pustie. Totuși paralela simbolică este exagerată, pentru că în cazul acesta ar trebui să binecuvântăm și 2 pești, dar nu vin sau grâu și untdelemn.

⁵ Cf. Н. Д. Успенский, *Чин всенощного бдения*, Москва 2004, pp. 199-200.

untdelemn la fiecare priveghere,⁶ iar indicațiile tipiconale se referă, cel mai probabil, doar la luna septembrie, când tocmai era terminat culesul roadei. În restul anului însă, după cum ne sugerează și indicația tipiconală pentru Sâmbăta Mare, era binecuvântat doar pâine și vin, iar „valoarea” acestei binecuvântări era una obișnuită, ca a unei mese zilnice de la trapeză, iar exagerările legate de „sfințenia” pâinii și vinului binecuvântate în cadrul Privegherii nu au nici un temei teologic.

2. Reieșind din scopul binecuvântării pâinilor și a vinului, acela de întărire trupească pentru cei care participă la o slujbă de Priveghere (lungă de 5 – 7 ore cel puțin) și, după cum precizează Tipicul, fără a mai mânca ceva după aceasta, trebuie să precizăm că „binecuvântarea pâinilor” nu poate fi făcută atunci când Vecernia Mare se face separat de Utrenie, dar nici atunci când Privegherea este foarte scurtă, iar după ea se servește cina.⁷ În acest caz, binecuvântarea pâinilor și a vinului este lipsită de sens, și sfidează chiar logica acestei rânduieli deloc formale sau simbolice. În mănăstirile din Sfântul Munte și în cele care urmează tradiția tipiconală athonită, slujba Privegherii (Vecernie Mică – cină – Vecernie Mare + Litie + „binecuvântarea pâinilor” + Utrenie) se face doar la marile sărbători, iar pâinea și vinul binecuvântate au același rol de a întări trupește pe monahii rugători. În zilele de rând, la sărbătorile mai mici și chiar în duminici, Utrenia se face dimineața, iar Litia însoțită de „binecuvântarea pâinilor” nu se săvârșește. Considerăm această rânduială ca fiind (singura) corectă și conformă cu spiritul prevederilor istorice și tipiconale, iar săvârșirea în fiecare sâmbătă seara a unei Privegheri destul de scurte (dar cu Litie și „binecuvântarea pâinilor”) provine mai degrabă neînțelegere corectă a sensului privegherii și poate chiar o comoditate. Ce să mai vorbim de

---

⁶ Unii invocă necesitatea binecuvântării uleiului pentru a avea cu ce unge (mirui) pe credincioși, dar cei care au instituit aceste rânduieli nu au prevăzut așa ceva, din moment ce Tipicul (și practica athonită) unge cu ulei din candela de la icoana Praznicului, iar rugăciunea de binecuvântare a pâinii, vinului, grâului și untdelemnului vorbesc doar spre consumul acestora, nu și despre ungerea cu acel ulei.

⁷ Tipicul interzice categoric ca după gustarea pâinii binecuvântate la Priveghere să se mai mănânce ceva, iar pe de altă parte recomandă ca aceasta să fie servită în cadrul slujbei până la miezul nopții, ca frații să se poată împărtăși a doua zi, iar dacă momentul împărțirii acestei pâini binecuvântate la Priveghere a întârziat, ea se servește abia a doua zi după Liturghie (deja contract scopului pentru care a fost binecuvântată, ci doar pentru a fi consumată).

obiceiul dea dreptul condamnat de a săvârși Utrenia seara pe parcursul întregului an, chiar și în zilele de rând, așa cum se întâmplă în tradiția rusă recentă.

3. Rânduiala Litiei și binecuvântării pâinilor este aproape aceeași în cele trei tradiții liturgice mari – greacă (în special cea athonită), rusă și română – având următoarele diferențe:

a) În **tradiția greacă (în special cea athonită)**, preotul de rând, cu epitrahilul și felonul, însoțit de unul sau doi diaconi, dimpreună cu toți cei prezenți în biserică ies în pronaos („lition”), unde se află un tetrapod cu icoana praznicului. Preotul slujitor ocupă prima strană din stânga, în prima din dreapta stă starețul îmbrăcat în mantie colorată (arhierească), iar restul ocupă celelalte strane; iar dacă sunt prea mulți, o parte pot rămânea și în naos, circulând pe ușile laterale dintre naos și pronaos. Diaconii se așează de o parte și de alta a tetrapodului și rostesc cererile de mijlocire. Starețul, luând sau nu epitrahil (depinde de mănăstire) spune „Pace tuturor”, iar preotul de rând citește rugăciunea de plecare a capetelor de lângă tetrapod, cu fața spre apus. La Stihoavnă se intră în biserică, iar slujitorii în altar. În mijlocul bisericii stă o masă cu prinoasele de pâine și vin (puse aici în timp ce se săvârșea Litia în pronaos). În timpul cântării întreite a troparului, preotul (cu epitrahil și felon) iese prin Sfintele Uși să facă căderea în jurul mesei (care nu poate fi numită nicidecum „litier”). Se binecuvântează pâinea și vinul, se cântă „Bogații au sărăcit...”, apoi se citește Prologul. În timpul citirii catismelor la Utrenie, paracliserul se apropie de strane și dă o bucată de pâine înmuiată în vin și un șervețel de hârtie, apoi după câteva minute trece și strânge șervețelele.

b) În **tradiția rusă** în pridvor iese toți preoții prezenți (chiar dacă nu vor avea nimic de zis, mai ales dacă sunt și câțiva diaconi), având epitrahilul și mânecutele, iar monahii și mantii. Nu se ocupă locul în stasidii (strane), pentru că la ruși ele nici nu există. La Stihoavnă se vine în mijlocul bisericii, primul dintre diaconi va face căderea în jurul mesei, iar protosul binecuvântează 5 pâini, grâu, vin și untdelemn. Polieleu și citirea Evangheliei Utreniei au loc în mijlocul bisericii, iar când cei prezenți trec să

sărute Evanghelia, protosul îi miruiește cu ulei binecuvântat în acea zi și li se împarte pâine înmuiată în vine, iar grâul, mai ales la mănăstirile și parohiile de oraș nu se folosește la nimic (ci doar se binecuvântează „pentru că așa scrie în carte”; exact ca la români). Înainte de cădirea specială Sfintele Uși se deschid (de către al doilea sau al treilea diacon, care merge special pentru asta în altar și rămâne acolo), iar clericii intră în altar prin Sfintele Uși, rămânând doar protosul pentru a da binecuvântarea finală.

c) În **tradiția românească** rânduiala este ca la ruși, cu următoarele deosebiri: preoții ies îmbrăcați în feloane, în timp ce diaconii rostesc cererile preoții pomenesc pomelnicele primite de la credincioși, cădirea o face protosul, Sfintele Uși nu se deschid la cântarea întreită a troparului, iar intrarea în altar se face prin ușile diaconești. Credincioșii sunt unși cu ulei abia la cântarea Laudelor și tot atunci se împarte pâinea stropită cu vin. Mulți încalcă această rânduială (oficială inclusiv pentru BOR) și fac întreaga rânduială (Litie + binecuvântarea pâinilor) doar în mijlocul bisericii, sau o săvârșesc chiar dacă nu fac Priveghere, ci numai Vecernie. Aceste încălcări, specifice doar românilor, pervertesc în mod deosebit sensul Litiei și binecuvântării pâinilor.

Cred că fiecare cleric trebuie să respecte rânduiala specifică locului, dar trebuie să recunoaștem că în acest caz athoniții păstrează cel mai bine rânduielele primare împreună cu sensul lor.⁸

4. O problemă delicată o reprezintă textul rugăciunii „Mântuiește, Dumnezeule, poporul Tău...”, în care se invocă numele mai multor sfinți generali și locali. În această privință am putea fixa câteva principii legate de formularea acestei rugăciuni:

a) Rugăciunea nu trebuie să fie prea lungă și nici să conțină un număr exagerat de nume, mai ales ale sfinților necunoscuți. Nu aceasta-i modalitatea de a-i face cunoscuți pe sfinții locali;

---

⁸ Acest lucru nu este valabil în toate rânduielele liturgice.

b) Numele sfinților invocați trebuie să acopere (în mod echilibrat) cele mai importante Biserici Locale, iar înșiruirea lor trebuie făcută după categoria din care fac parte (ierarhi, mucenici, cuvioși), dar și perioada istorică și regiunea în care au viețuit, pentru a face o listă cât de cât sistematică;

c) Se simte nevoia de a stabili categorii speciale a „sfinților mucenici” și a „binecredincioșilor împărați și domnitori”. De asemenea, în ceata apostolilor trebuie menționat Sf. Ap. Andrei, așa cum toate marile Biserici Locale invocă numele celui care ne-a evanghelizat. Liturghierul românesc însă a păstrat multă vreme rugăciunea așa cum o au grecii, după care brusc a trecut la enumerarea tuturor sfinților locali recent canonizați, deși nicio Biserică Locală nu face acest lucru.

d) Rugăciunea de plecare a capetelor „Stăpâne mult-milostive Doamne...”, pe care o găsim și la sfârșitul Pavecerniței Mari, nu trebuie să mai repete toate numele invocate în rugăciunea „Mântuiește, Dumnezeu, poporul Tău...”, ci doar să menționeze categoriile de sfinți (apostoli, ierarhi, mucenici, cuvioși). Aceasta nu este o inovație ci o revenire la textul și sensul și primar al rugăciunii. Cu lista de sfinți care se folosește în ultima vreme în BOR este imposibil să ții capul aplecat pe durata întregii rugăciuni, mai ales dacă cititorul ei are „darul manelelor”.